

یادداشتی از یک قاضی حنفی بر برگ آخر قرآنی کهن در حرم امام رضا علیه السلام

مرتضی کریمی نیا

۵۷۹

آینه پژوهش | ۲۰۷
سال ۳۵ | شماره ۳
مرداد و شهریور ۱۴۰۳

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

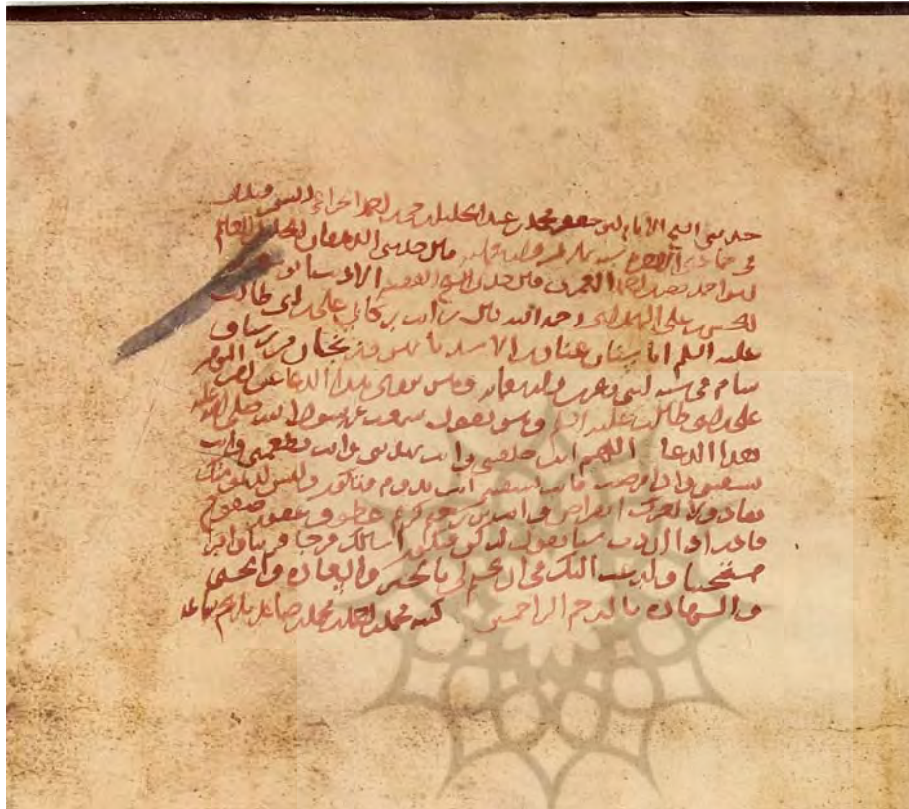
پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

یکی از آثار قرآنی وقف شده بر حرم امام رضا علیه السلام، قرآنی است به خط کوفی مشرقی که آن را عائشة الحولا در سال ۵۵۴ هجری بر حرم رضوی وقف کرده است. از این قرآن هفت پاره، اکنون تنها سه بخش آن باقی مانده است. بر برگ آخر یکی از این اجزای باقی مانده (به شماره ۳۸۲۴)، یادداشتی به خط محمد بن أحمد بن محمد بن صاعد (۴۴۴-۵۲۷ق) قاضی معروف و پیشوای حنفیان نیشابور نوشته شده است که نشان می دهد این قرآن پیش از وقف (در سال ۵۵۴)، احتمالاً در نیشابور بوده است.

متن این یادداشت در واقع روایتی است که محمد بن احمد بن محمد بن صاعد از استاد خود، أبو جعفر محمد بن عبد الجلیل بن محمد بن أحمد الخزاعی السمرقندی نقل می کند و مضمون آن دعایی است که امام علی علیه السلام از پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله نقل می کند.

در اینجا نخست متن یادداشت و روایت را از نظر می گذرانیم:

حدثني الشيخ الامام أبو جعفر محمد بن عبد الجليل بن محمد بن أحمد الخزاعي السمرقندي |
في جمادى الآخرة سنة ثمان وثلثين وأربعمائة قال حدثني الدهقان الجليل العالم |
أبو أحمد فضل (نصر؟) بن أحمد العمري قال حدثني الشيخ الفقيه الأديب أبو سعيد |
الحسين بن علي الهمداني رحمه الله قال رأيت بر كابي علي بن أبي طالب |
عليه السلام أباسنان عنان بن الأسد بأبهر و زنجان من رستاق |
شام في سنة اثنى وعشرين وأربعمائة وهو يروي هذا الدعاء عن أمير المؤمنين |
علي بن أبي طالب - عليه السلام - وهو يقول سمعت عن رسول الله - صلى الله عليه |
هذا الدعاء: اللهم أنت خلقتني وأنت تهديني وأنت تطعمني وأنت |
تسقينني وإذا مرضت فأنت تشفيني. أنت تدوم وتكون وليس لديمومتك |
نفساد ولا لعزك انقراض؛ وأنت برّ رحيم كريم عطوف غفور صفوح |
قادر؛ إذا أردت شيئاً تقول له كن فيكون؛ أسألك فرجاً قريباً وأمراً؟ |
مستجيباً؟ وأرغب إليك في أن يختم لي بالخير والسعادة والحسنى |
والشهادة يأرحم الراحمين؛ كتبه محمد بن أحمد بن محمد بن صاعد تاريخ يساعدا؟ |

ذکر چند نکته کوتاه درباره این یادداشت را لازم می دانم.

نخست آنکه «ابهر» در میان ایرانیان آن دوره به شام اصغر شناخته می شده است. این مضمون در شعر خاقانی نیز آمده است.

دوم آنکه متن این دعا به این صورت در جوامع روایی شیعه و سنی ثبت نشده است. بخش هایی از آن البته در کتاب حدیثی اهل سنت از جمله در المعجم الأوسط طبرانی (ج ۱/ص ۳۰۵) و نیز در قوت القلوب، ابوطالب مکی (ج ۱/ص ۷۸) آمده است.

سوم آنکه نویسنده ظاهراً در حال رونویسی از جایی دیگر است و به سبب لغزش چشمی، عبارت علی بن ابی طالب علیه السلام (نخست) را بعد از کلمه "رکابی" اضافه می کند که این سهواست. با حذف آن عبارت، متن جمله صحیح می شود.